

УДК 378(73)(091)
DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-3699.2024.20.11>

Ольга ПЛАХОТНИК, д-р пед. наук, проф.
ORCID ID: 0000-0002-7732-5554
e-mail: olgaplakhotnik@hotmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ

Вступ. *Розвиток вищої школи США має досить тривалу історію. Соціально-політичні концепції, які були обумовлені науково-технічною революцією, становленням плюралістичної демократії, глобалізацією, побудовою технократичного суспільства відігравали визначальну роль у історії розвитку вищої освіти у Сполучених Штатах Америки. Наукові дослідження відомих американських учених Д. Бока, М. Беррі, В. Джейнса, Л. Гордона, Дж. Едвардса, Т. Діра, Дж. Дудерштадта, Дж. Гатто й ін. пов'язані з вивченням питань Вієтнамської війни за незалежність і її вплив на американську освіту; освіти жінок, корінних американців, латиноамериканців і американців азійського походження; вплив Великої депресії, Другої світової та холодної війни на американську освіту; чимало уваги приділяли становленню й розвитку державних університетів Сполучених Штатів Америки, а також питань, пов'язаних із демократичністю й доступністю освіти, расовою й етнічною дискримінацією та набувають актуальності в умовах створення віртуальних університетів і вузької професіоналізації фахівців.*

Результати. *Університет стає індикатором, що виявляє і продовжує виявляти всі суперечливі соціальні наслідки суспільних змін. Це призводило до політичних дискусій між консерваторами та лібералами про політику держави відносно вищої освіти, про цілі й соціальну відповідальність вищої школи і сприяло розвитку нових концепцій технократизму й інформаційного суспільства з іншого боку. На розвиток освіти загалом і вищої освіти США зокрема, значний вплив мала релігійна доктрина й церква, які були визначальними, незважаючи на демократичний характер американського суспільства. А вже перші коледжі створювалися та функціонували як релігійні. Аналіз історико-педагогічної, науково-педагогічної й політичної літератури дає підстави до твердження, що система вищої освіти США має диверсифіковану структуру та цікаві традиції форм і методів навчання. Незаперечними є багато досягнень американської вищої школи в галузі технічних наук, в організації освітнього процесу.*

Висновки. *Інтеграція вітчизняної системи вищої освіти у світовий освітній простір є одним із пріоритетних завдань сьогодення, що потребує відповідного врахування загальних тенденцій світового розвитку у процесі трансформації й модернізації нашої вітчизняної системи вищої освіти, є потреба у вивченні й узагальненні позитивного зарубіжного досвіду розвитку вищої школи.*

Ключові слова: становлення й розвиток освіти Сполучених Штатів Америки, наукові дослідження, університети Ліги плюща, заснування державних університетів.

Вступ

Інтеграція вітчизняної системи вищої освіти у світовий освітній простір є одним з пріоритетних завдань сьогодення, що потребує відповідного врахування загальних тенденцій світового розвитку у процесі трансформації й модернізації нашої вітчизняної системи вищої освіти, є потреба у вивченні й узагальненні позитивного зарубіжного досвіду розвитку вищої школи. Дослідження освітнього досвіду США, зорієнтованого на вдосконалення системи вищої освіти, на розвиток творчої різносторонньої особистості, на соціальні й економічні проекти вбачаються в умовах сьогодення доцільними. Аналіз історико-педагогічної, науково-педагогічної та політичної літератури дає підстави до твердження, що система вищої освіти США має диверсифіковану структуру й цікаві традиції інноваційних форм і методів навчання. Незаперечними є багато досягнень американської вищої школи в галузі технічних наук, в організації освітнього процесу, його комп'ютеризації, а також важливе місце займає підготовка кадрів високого рівня кваліфікації.

Сполучені Штати Америки є однією з найбільш розвинених країн світу й рівень їхнього економічного розвитку стабільно і постійно рухається в напрямі зростання. Низький рівень безробіття у країні, інфляції, а також розвиток новітніх технологій дає можливість виділяти великі кошти на модернізацію сектору вищої освіти для забезпечення високого рівня професійної підготовки майбутніх фахівців для різних галузей. Такий підхід сприяє професійному становленню й адаптації випускників закладів вищої освіти до потреб ринку праці, взаємодії з іншими освітніми інституціями, впливає на якість підготовки здобувачів різних рівнів освіти.

Нинішня вища школа США має досить потужний науковий потенціал, який дає можливість забезпечити високий рівень якості освіти, що представляє значний інтерес для України. Зважаючи на позитивні й, на жаль, негативні процеси модернізації освітнього простору української вищої школи, є потреба у глибокому вивченні кращих зразків організації освітнього процесу в зарубіжній вищій школі та забезпеченні якості національної системи освіти. Історія становлення й розвитку національної та зарубіжної освіти може навчити усвідомленню багатьох процесів: через єдину державу – до забезпечення високих стандартів освіти й освіченості. Тому засвоєння історико-педагогічного знання сприятиме нам у створенні такої системи української освіти, якою пишатимуться наші прийдешні покоління.

Мета статті – розширення наукового знання про формування системи вищої освіти у Сполучених Штатах Америки й можливості використання кращого досвіду організації освітнього процесу в закладах вищої освіти України. Ці питання є актуальними саме тепер, коли в освіті України відбуваються трансформаційні процеси, пов'язані із входженням не лише до європейського, але й до світового освітнього простору; коли чимала кількість українського студентства потрапила на навчання до США через війну в Україні.

Огляд літератури. Питання становлення й розвитку освіти Сполучених Штатів Америки та вищої освіти зокрема стали предметом досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Дослідженню окремих аспектів розвитку американської вищої школи було присвячено роботи О. Зіноватної, О. Коваленко, І. Козубовської, Л. Кнодель, Т. Олендр, Л. Сідун, О. Стойки, О. Теренко, Р. Шаран та інших вітчизняних науковців.

© Плахотник Ольга, 2024

Зіноватна О. розглядала проблему навчального компонента в магістерських програмах різного типу (Зіноватна, 2009). Дослідження О. Коваленко спрямовувались на вивчення структури системи освіти США (Коваленко, 2009). І. Козубовська разом з О. Стойкою та Л. Сідун підготували монографічне дослідження "Історико-педагогічні аспекти розвитку вищої освіти в США (кінець ХХ початок ХХІ ст.)" (Козубовська, Стойко, & Сідун, 2015). Автори проаналізували сучасну систему вищої освіти США, особливу увагу приділено трансформаційним процесам, які вплинули на розвиток вищої освіти США в кінці ХХ-го на початку ХХІ ст. і вплинули на забезпечення якості освіти. Важливим аспектом монографічного дослідження стало вивчення проблем полікультурної освіти американського соціуму через білінгвальне навчання.

Порівнянням програм підготовки здобувачів освіти природничого фаху бакалаврського рівня у США й Україні займалась Т. Олендр (Олендр, 2012). Увага Р. Шаран була звернена на вивчення етапів розвитку дистанційної освіти у США (Шаран, 2011). Л. Кнодель спрямовувала свій науковий пошук на аналітичне дослідження структури системи вищої освіти США на сучасному етапі розвитку суспільства (Кнодель, 2016). У науковому дослідженні О. Теренко (Теренко, 2024) основна увага приділялась виявленню тенденцій розвитку освіти дорослих у США на початку ХХ ст., у якому акцентувалось на розумінні та затвердженні терміну, який трактується як "освіта дорослих".

Аналіз наукової літератури дає підстави для твердження, що серед вчених є кілька різних поглядів щодо особливостей і результатів трансформаційних процесів, які відбулися в закладах вищої освіти США (Зіноватна, 2009; Коваленко, 2009; Олендр, 2012; Кнодель, 2016; Теренко, 2024).

Розвиток освіти США має велику історію. Так, Спрінг (Spring, 1997) доклав великих зусиль для аналізу розвитку перших американських університетів, зокрема дослідив становлення та розвиток Гарвардського університету. Знані дослідники розвитку освіти у США Едвардс (Edwards, 2002) і Гордон (Gordon, 2002), аналізували релігійні й політичні впливи на розвиток американської освіти кінця ХІХ ст. Займаючись вивченням загальних підходів до організації освіти, глибоко аналізували питання розвитку жіночої освіти, що було досить важливо для багатонаціональної країни й особливе ставлення до афроамериканців. Відомий дослідник історії американської освіти Вільям Джейнс зосередив свою увагу на багатьох проблемах, зокрема на питаннях: війни за незалежність і її вплив на американську освіту; освіті жінок, корінних американців, латиноамериканців і американців азіяського походження; вплив Великої депресії, Другої світової та холодної війни на американську освіту; чимало уваги приділив становленню й розвитку державних університетів Сполучених Штатів Америки. Питаннями розвитку освіти у США та вищої освіти й відповідних навчальних закладів зокрема переймалися багато інших науковців, про що йтиметься в результатах нашого дослідження.

Результати

Заглиблюючись в історичні події, які вплинули на становлення й розвиток американської системи освіти, бачимо, що однією з головних подій стала війна за незалежність. Система освіти США до 1776 р. була створена за європейським та англійським зразками. І хоч найвідоміші Гарвард, Єль і Принстон успішно працювали до 1776 р., чимало представників американської еліти тривалий час віддавали перевагу навчанню у Європі.

Тож, коли у 1776 р. Сполучені Штати Америки засвідчили, що вони вже не є англійською колонією, Оксфорд і Кембридж перестали приваблювати американських здобувачів освіти як це було до війни за незалежність. Важливою причиною став факт, що ті, хто вступав на навчання в англійські заклади, відповідно повинен був засвоювати англійські (а не американські) погляди на історію країни, де навчався, а також на життя загалом. Представники молоді американської нації мали нагальну потребу давати освіту майбутнім лідерам на американський лад (Spring, 1997).

Нове бачення американської системи освіти потребувало змін і швидко став спостерігатись відхід від європейської моделі, що дало можливість громадянам США відчувати національну самобутність. Трансформаційні процеси відбулися не лише на рівні шкіл, але й на рівні навчальних програм і змісту освіти. Війна за незалежність дала поштовх до найбільш вражаючих трансформацій в американській освіті, яких не було в жодній країні світу.

З огляду на історичні дослідження американських вчених ми бачимо, що започаткування розвитку вищої освіти у США датується 1636 р., коли було відкрито найстаріший Гарвардський коледж вільних мистецтв. Розвиток інших коледжів таких як Вільямса і Мері, Єльського, Дартмутського, Принстонського, Колумбійського припадає на більш пізніший період. Варто зазначити, що ці навчальні заклади були приватними, адже їхня робота організовувалась завдяки місцевим органам влади та підприємцям, які переймалися проблемою підготовки необхідних кадрів для промисловості. Отже, можна говорити про перші ознаки формування системи вищої освіти за регіональною ознакою.

Історично в системі освіти США відбувалися істотні зміни в період із ХVІІ до ХІХ ст., однак тривалий період часу (до Другої світової війни) рівень американської освіти перебував на низькому рівні, хоч на той час у країні, як зазначає Л. Кнодель, уже працювало 1756 університетів, у яких було майже 1,5 млн студентів. (Кнодель, 2016, с. 229). Такому швидкому розвитку освіти сприяли події Громадянської війни (1861–1865), точніше ті події, які відбулися під час і після її завершення.

Однією з таких подій став у 1862 р. так званий земельний грант Моррілла. Згідно з умовами цього гранту державні землі стали продаватися за дуже низькими цінами. І, як зазначає Гордон (Gordon, 2002), таке рішення спрямовувалось на розвиток державних університетів. Земельний грант Моррілла дав можливість купувати землю за низькою ціною, що прямопропорційно вплинуло на встановлення дешевої платні в державних університетах за навчання. Такий підхід зробив освіту в державних закладах освіти набагато доступнішою, порівняно із приватними закладами освіти (Gordon, 2002).

Гордон (Gordon, 2002) акцентує ще на одному важливому факті організації освіти в той період: у державних університетах молодь (чоловіки й жінки) навчалися разом. Це дало поштовх до збільшення кількості студентів жіночої статі.

Другим важливим чинником впливу на розвиток освіти після Громадянської війни стала індустріалізація, яка посприяла появі додаткового вільного часу у жінок і їхніх можливостях реалізувати кар'єрні амбіції. Гордон (Gordon, 2002) зазначає, що освіта жінок вийшла на досить високий рівень у період із 1865 по 1900 р. завдяки вдосконаленню освітніх програм і збільшенню кількості жінок, які мали можливість навчатися в середніх школах і коледжах, що згодом вплинуло на становлення й розвиток системи університетської освіти.

Підйом у сфері жіночої освіти продовжувався до початку 1900-х рр. (особливо до 1930-х), коли жінок у коледжах було більше, ніж чоловіків і спостерігалась загальна тенденція до збільшення кількості студентів (Wills, 2002, p. 159).

Варто зазначити, що формування вищої освіти у Сполучених Штатах Америки відбувалося не за національною ознакою, а за регіональною. Питаннями організації закладів вищої освіти займалися місцеві органи влади, які самостійно приймали рішення щодо відкриття відповідних закладів і займалися проблемами системного управління ними. Перш ніж розпочиналась робота із заснування державного закладу вищої освіти необхідно було встановити, чи був у цьому штаті коледж з Ліги плюща, і чи були поряд інші приватні коледжі з високою якістю освіти.

У багатьох районах країни люди більше переймалися проблемами релігії та не були зацікавлені в організації роботи державних коледжів. Цю тенденцію відмічають і на півдні країни, незважаючи на те, що державні університети тут були найбільш успішними. Так, Дієр зазначає, що університет штату Джорджія, який було відкрито у 1785 р., став першим державним закладом США (Dyer, 1985). Однак, варто враховувати той фактор, що люди, які високо цінували освіту, були у своїй більшості релігійними, і незабаром вони отримали переконливий контроль над університетом. Унаслідок цього, як зазначає Фордхам, хоча університет Північної Кароліни формально залишався державним коледжем, релігійні лідери значно впливали на його роботу (Fordham, 1985).

На півдні США державні університети виникали частіше, ніж на півночі тому, що політичні партії

губернаторів-демократів і демократ-республіканців захищали права своїх штатів і робили все можливе для підтримки державних коледжів.

Американці все більше стали цінувати освіту після війни за свою незалежність. Настільки змінилось ставлення до окремих учених і викладачів, що дехто з них став прирівнюватись до найвідоміших релігійних лідерів. З одного боку це мало позитивний характер, що американці змінили думку і стали вважати освіту важливою справою, але з другого – була проблема: серед коледжів, які працювали в різних штатах, переважали релігійні. Стосовно якості освіти зазначалось, що в таких навчальних закладах як Дартмутський коледж, Гарвард і Принстон вона була такою високою, що відкриття державних університетів, які могли б конкурувати з цими приватними навчальними закладами, здавалося марною справою (Spring, 1997). Проте після революції стало зрозумілим, що університети повинні бути в кожному штаті, щоб у них могли отримувати освіту майбутні лідери країни (Wills, 2002, p. 213).

Важливо зробити акцент на штатах, у яких були започатковані перші державні університети. У табл. 1, у Штатах, заснованих до Громадянської війни, не було державних університетів.

Ці 13 колоній Сполучених Штатів Америки складали майже половину всіх штатів, де до Громадянської війни не було державних коледжів. Таблиця 2 показує, що вони також складали лише 30 % всіх штатів, у яких були державні коледжі до громадянської війни. Водночас, було 20 штатів, у яких були державні університети, засновані до Громадянської війни.

Таблиця 1

Сім колоній	Сім нових штатів (рік, коли був наданий статус штату)
Нью-Гемпшир	Іллінойс (1818)
Массачусетс	Мен (1820)
Род-Айленд	Арканзас (1836)
Коннектикут	Флорида (1845)
Нью-Йорк	Техас (1845)
Нью-Джерсі	Орегон (1859)
Пенсильванія	Канзас (1861)

(Wills, 2002, p. 219)

Таблиця 2

Шість колоній	14 нових штатів (рік, коли був наданий статус штату)
Джорджія	Вермонт (1791)
Північна Кароліна	Кентуккі (1792)
Південна Кароліна	Теннессі (1796)
Меріленд	Огайо (1803)
Вірджинія	Луїзіана (1812)
Делавер	Індіана (1816)
	Міссісіпі (1817)
	Алабама (1819)
	Міссурі (1821)
	Мічиган (1837)
	Айова (1846)
	Вісконсин (1848)
	Каліфорнія (1850)
	Міннесота (1858)

(Wills, 2002, c. 219)

Початок XIX ст. (1801) ознаменувався відкриттям державного університету Південної Кароліни. Успішності навчального закладу сприяла відсутність у цього штаті інших коледжів із високим рівнем викладання. До того ж, керівники Південної Кароліни багато уваги приділяли розвитку державних коледжів. Університет Південної Кароліни того часу був світською установою. І, хоч релігія

мала великий вплив на університет Південної Кароліни, навчальний заклад залишився світським університетом. І, як підкреслюють Рамсей і Вілсон, до початку 1900-х рр. більшість американців не вважала розвиток вищої освіти пріоритетним завданням уряду (Ramsey, & Wilson, 1970).

Дослідники історії становлення американської університетської освіти, у таких штатах як Массачусетс,

Нью-Йорк, Пенсильванія, Коннектикут та інші, де освіта поціновувалась досить високо, підкреслюють, що тут мали б бути засновані державні університети ще до 1861 р. Однак, варто враховувати, що в цих штатах уже були засновані університети Ліги плюща й уряд не намагався відкривати державні університети, оскільки керівники штатів розуміли, що нові державні університети не зможуть скласти конкуренцію таким престижним закладам як університети Ліги плюща (Wills, 2002, р. 219–220).

На відкриття державних університетів, як підкреслює Діер (Duerg, 1985), впливали й інші причини, зокрема це залежало від: а) загальної кількості населення штату, б) існування релігійних університетів із високою якістю навчання, в) зацікавленості населення в заснуванні державного університету, г) спротиву створенню державних коледжів з боку вже існуючих вишів і д) політичної партії, яка перебувала тоді при владі. Тож, у процесі створення державного вишу до уваги брався той факт, чи був у штаті коледж з Ліги плюща, а також зверталась увага на близьку наявність інших приватних коледжів, які надавали високоякісну освіту.

Для становлення державної вищої освіти США зовсім не другорядну роль відігравали релігійні інтереси певних груп американського населення. Так, у штаті Іллінойс, який став у 1818 р. одним із нових штатів, громадяни виявляли зацікавлення лише в релігійній освіті. Із цієї причини у штаті Іллінойс у період 1835–1860 рр. працювало 12 різних приватних конфесійних коледжів. Такі штати як Нью-Йорк і Пенсильванія зосереджувались на заснуванні приватних коледжів і тому до відкриття першого державного вишу їх було досить багато. Приватні заклади вищої освіти чинили великий опір відкриттю державного коледжу в цьому штаті, через що поява вишу стала можливою лише після війни. Як зазначають дослідники становлення й розвитку державних університетів Беррі (Berry, 1980) і Монро (Munroe, 1986), так само діяли релігійні групи і у штаті Техас (державний університет з'явився у 1881 р.), а у штаті Делавер, через релігійні настрої жителів штату, влада змушена була відмовитися від ідеї заснування державного університету. Громадяни штату наполягали на першості відкриття релігійного коледжу, а вже потім могло бути заснування державного університету. Однак, політичні лідери штату наполягали на необхідності відкриття державного університету з метою надання високоякісної освіти, і лише у 1913 р. держава отримала контроль над Делаверським коледжем.

Протистояння між релігійними групами й політичними діячами США тривало тривалий період часу, однак, федеральний уряд досить активно працював над питанням відкриття державних університетів.

Аналіз проблеми становлення й розвитку вищої освіти у Сполучених Штатах Америки, дає підстави вважати, що XIX ст. (особливо його середина) стало періодом радикальних змін у вищій освіті країни. Державний вплив на формування системи вищої освіти ставав усе більш вагомим і значимим. Важливо зазначити, що в цей час державні заклади вищої освіти поділяли, разом із приватними, однакову освітню філософію й забезпечували належний рівень освіти на засадах переконань більшості громадян США. Отже, роль держави в розвитку освіти була визнана більшістю американців.

І вже кінець XIX-го ст. був ознаменований добре розвиненою національною системою вищої освіти, а чимало громадян США вважали свою країну потенційною "ною Європою". Для реалізації свого потенціалу була прийнята політика вивчення кращого позитивного досвіду європейських держав, зокрема велика увага

приділялась вивченню системи освіти німецьких університетів, які стали для американців певною моделлю для створення на теренах американських університетів науково-дослідних установ.

Суттєвими чинниками, які, фактично, змусили Сполучені Штати Америки побачити важливі пріоритети в галузі освіти, стали холодна війна між колишнім Радянським Союзом й Америкою та запуск першого у світі штучного супутника (1957, який також здійснив Радянський Союз). Цей період існування США отримав назву Великої депресії. Саме вона створила умови для підвищення рівня та якості освіти. Багато американців (особливо іммігрантів) прийшли до висновку, що поліпшення умов життя може відбутися саме через цю складову. Адже освіта може дати кращі робочі місця та кращі заробітки, а ще є всі можливості через освіту вийти з економічної кризи. Тож, усвідомлення необхідності отримати освіту, призвело до значного збільшення кількості вступників і студентів у американських закладах вищої освіти.

Варто зазначити, що найбільш відомі і престижні заклади освіти, які входять до Ліги плюща (Браунський, Колумбійський, Корнельський, Пенсильванський, Єльський, Гарвардський, Принстонський університети і Дартмутський коледж) досить уважно, та навіть прискіпливо, роблять відбір абітурієнтів на навчання. Кількість студентів у закладах вищої освіти Ліги плюща, навіть у часи Великої депресії, не перестає збільшуватись. Керівництво університетів і коледжів, незважаючи на багато вступників, дуже ретельно проводить відбір кращих. Ще варто акцентувати увагу на дуже важливому факті, що кількість студентів державних коледжів у часи економічної кризи починає різко змінюватись: показник зростає на 20–40 % (Brint, & Karabel, 1989).

Можна констатувати, що, так звана Велика депресія дала поштовх до зростання зацікавленості громадян США в освіті, адже багато хто з них переосмислив свої цінності. Особливо, як підкреслює Фрідман (Friedman, 2002), вплинули події 11 вересня 2001 р. у Нью-Йорку та Вашингтоні, які багатьох американців спонукали до переосмислення власних життєвих цінностей. Тут можна провести паралелі між вищезазначеними подіями та Великою депресією, яка також посприяла усвідомленню американців престижності освіти загалом і вищої освіти зокрема.

Чимало американців вирішило, що для того, щоб відбулися позитивні зміни у їхньому житті, а сам світ змінився на краще, потрібно стати вчителем. Саме тому в цей час багато громадян вбачали престижність у професії вчителя та стали працювати в освітній сфері.

Дослідники цього періоду розвитку освіти у США зазначають, що ті події, які відбувалися в політиці між консерваторами і лібералами, а їхні протистояння, не спрямовувались на поліпшення роботи вчителя в царині підготовки шкільної молоді до вступу до закладів вищої освіти. Консерватори намагались заощадити на освіті, а ліберали доводили, що економія на освіті не дає можливості поліпшити якість матеріально-технічної бази шкіл і підвищити зарплатню вчителям (Logsdon, & Launius, 2000). Відбулось порівняння з колишнім Радянським Союзом, де шкільне обладнання було набагато гіршим, а вчительські зарплати значно нижчими. Однак статистичні дані, зроблені американцями, доводили, що рівень освіти учнів став настільки низьким, що це викликало занепокоєння в керівників країни і пересічних громадян. Основні дії Сполучених Штатів спрямовувались на подолання наслідків воєн і саме з цієї причини страждала освітня галузь, не отримуючи належного фінансування. Проте, варто віддати належне здоровому глузду обох

партій, які змогли дійти спільної думки в питанні освіти та підтримали освітні проєкти щодо підвищення освітніх стандартів і рівня фінансування освіти й посилили освітні стандарти, зокрема, у математиці, точних, природничих науках та іноземних мовах (Fried, 1998; Logsdon, & Launius, 2000; Rudolph, 2002).

"Супутниковий шок" американців дав розуміння необхідності виходу питань якості освіти на перший план.

Адже американці в запуску радянського супутника вбачали величезну загрозу для країни через новітні ракетні технології, які могли спрямовуватись на посилення воєнної могутності СРСР і знищення американських міст. Усвідомлення ситуації призвело до висновку, що Сполучені Штати не мають поступатися Радянському Союзу в технологічному плані. Тож, почала активно працювати Національна організація науки й різко підвищився рівень шкільної освіти в досить короткі терміни. Академічна успішність випускників шкіл стала показувати високі результати, що фіксувалося під час проведення тестування абітурієнтів коледжів.

"Супутникова криза" для багатьох американців стала зрозумілою як необхідність федерального фінансування освіти.

З огляду на вищевикладене, можна констатувати, що в період між Першою та Другою світовими війнами освітня система США дуже змінилась і досягла високого розвитку. Багато хто з американців побачив пряму залежність між рівнем освіти й національною безпекою. Особливо, коли терористами було здійснено сумнозвісний напад на дві американські вежі 11 вересня 2001 р. Цей період став першим і надзвичайно значимим для США, коли міжнародний конфлікт наклав відбиток на освітню політику країни, що кардинально і швидко вплинуло на ставлення керівництва країни і громадян до освіти загалом і професійну підготовку кадрів зокрема.

Глобальна освіта акцентує свою увагу на певних взаємозв'язках між державами й регіонами у глобальному масштабі. Спрямує свою діяльність на формування знання, практикує поведінкові стилі й певні установки, необхідні для безпосередньої участі громадянина в житті світу. Вплив глобалізації на вищу освіту США, фактично, спостерігався в появі орієнтованих на ринок закладів освіти таких як корпоративні і віртуальні університети; розширенні міжнародних зв'язків; у появі нових форм кооперації між закладами освіти; у широкому використанні інформаційних технологій в освітньому процесі; у трансформації університетів на "підприємницькі", з метою отримання прибутку. Як бачимо, головний акцент у глобалізації американської вищої школи було зроблено на зближенні освітньої галузі з ринковою економікою. Така позиція вищої школи США, з огляду на суспільне призначення вищої освіти, призвела, на нашу думку, до негативних наслідків: зменшення ролі освіти у створенні суспільного добробуту, за якого забезпечувалися б основні потреби кожного громадянина. Та позиція федерального уряду США проявляється у твердженні, що вища школа досягає найбільш ефективних результатів. Однак, негативними проявами функціонування вищої школи стурбована американська наукова громадськість. Зокрема, Д. Бок (Bok, 2003) підкреслює: "Мене турбує, що комерціалізація може змінити природу академічного інституту...". Тому позитивний чи негативний вплив глобалізаційних процесів, які сприяють зближенню освітньої сфери з ринковим механізмом, залишається поки що відкритим. Увагу американських вчених привертає зв'язок глобалізації й інтернаціоналізації вищої школи США: зростання міжнародної складової в діяльності університетів

(залучення іноземних студентів, збільшення "глобальної складової" у змісті освітніх програм; співпраця закладів вищої освіти та їхньої міжнародної комерційної діяльності; відкриття все більшої кількості філіалів різних університетів за кордоном, а також створення міжнародних віртуальних університетів).

Американський учений Д. Дудерштадт (Duderstadt, 2000, с. 18) зазначає, що нинішні університети США давно перетворилися в міжнародні центри навчання, завдяки яким США стали досить важливим членом глобального співтовариства. Ще варто звернути увагу на важливий факт, що дослідницькі університети США активно використовують глобалізацію вищої школи з метою залучення найкращих іноземних фахівців для розвитку провідних галузей економіки Сполучених Штатів.

Дискусія і висновки

Отже, досліджуючи проблему становлення й розвитку вищої освіти США, варто зазначити поєднання наступності та новачій в американській соціально-педагогічній думці. На сучасному етапі розвитку в системі американської освіти зберігаються такі актуальні проблеми: співвідношення ліберальної і всебічної освіти, загальної освіти і професіоналізації. Важливим вбачається визначення соціальної ролі університету, його призначення й меж відповідальності, а також співвідношення приватних, суспільних і державних інтересів у розв'язанні та регулюванні проблем вищої школи Сполучених Штатів Америки. Водночас, новий етап у розвитку історії американської освіти визначає й нові аспекти традиційних проблем, а в окремих випадках породжує нові можливості розв'язання питань теоретичного і практичного характеру для більш ефективного розвитку вищої школи США. Саме такими новітніми проблемами можна визначити: а) проблему посилення державного регулювання вищої освіти і збереження академічної свободи; б) гармонізацію цінностей громадянського суспільства (включаючи освітню систему і традиційні інтелектуальні й культурні університетські цінності); г) забезпечення загальної демократичної й полікультурної освіти у Сполучених Штатах Америки XXI ст.; д) модернізація внутрішньої системи управління університетом в умовах трансформаційних процесів і потреб сьогодення.

Список використаних джерел

- Зіноватна, О. М. (2009). Вища освіта у США: навчальний компонент у магістерських програмах різного типу. *Вісник Черкаського університету. Серія "Педагогічні науки"*, 163, 82–86.
- Коваленко, О. Ю. (2009). *Структура системи освіти США. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах* (с. 172–177). Класичний приватний університет.
- Козубовська, І. В., Стойка, О. Я., & Сідун, Л. Ю. (2015). *Історико-педагогічні аспекти розвитку вищої освіти в США (кінець ХХ – початок ХХІ століття)*. ПП "АУТДОР-ШАРК".
- Кнодель, Л. (2016). Структура вищої освіти США на сучасному етапі розвитку суспільства. *Український науковий журнал "Освіта регіону"*, 4, 229.
- Олендр, Т. М. (2012). Програми підготовки студентів природничих спеціальностей, що здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра у США й Україні: порівняльний аспект. *Вісник Черкаського університету. Серія "Педагогічні науки"*, 147, 32–38.
- Теренко, О. (2024). Методологічні засади освіти дорослих у США і Канаді. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія "Педагогіка"*, 8(26). [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-8\(26\)-981-990](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-8(26)-981-990).
- Шаран, Р. (2011). Етапи розвитку дистанційної освіти у США. *Порівняльна професійна педагогіка*, 2, 34–42.
- Battle, J., & Wright, E. Jr. (2002). W. E. B. DuBois's talented tenth: A quantitative assessment. *Journal of Black Studies*, 32, 654–672.
- Berry, M. C. (2003). *The University of Texas: A pictorial account of its first century*. Austin: University of Texas Press. The best graduate schools. *U.S. News & World Report*, 134(12), 52–54.
- Bok, D. (2003). *Universities in the marketplace*. Princeton university press.
- Brint, S. & Karabel, J. (1989). *The Diverted Dream: Community Colleges and the Promise of Educational Opportunity in America, 1900–1985*.
- Duderstadt, J. J. (2000). *A University for the 21st Century*. Univ. of Michigan press.

- Dyer, T. G. (1985). *The University of Georgia: A bicentennial history, 1785–1985*. University of Georgia Press.
- Edwards, J. (2002). *Women in American education, 1820–1955*. Greenwood Press.
- Fordham, M. (1985). *Explorations into the Self* (1th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429474422>
- Fried, R. M. (1998). *The Russians are coming, the Russians are coming: Pageantry and patriotism in Cold War America*. Oxford.
- Friedman, M. (2002). *Capitalism and Freedom*. University of Chicago Press.
- Gordon, L. D. (2002). Education and the profession. In N. A. Hewitt (Ed.), *A companion to American women's history* (pp. 227–249). Blackwell.
- Logsdon, J. M., & Launius, R. D. (2000). *Reconsidering Sputnik: Forty years since the Soviet satellite*. Harward Academic.
- Munroe, J. A. (1986). *The University of Delaware: A history*. University of Delaware.
- Ramsey, P., & Wilson, J. F. (1970). *The Study of Religion in Colleges and Universities*. Princeton University Press.
- Rudolph, J. L. (2002). *Scientists in the classroom: The Cold War reconstruction of American science education*. Palgauge.
- Spring, J. (1997). *The American school 1642–1996*. White Plains, Longman.
- Wills, G. (2002). *Mr. Jefferson's university*. National Geographic.
- Fried, R. M. (1998). *The Russians are coming, the Russians are coming: Pageantry and patriotism in Cold War America*. Oxford.
- Friedman, M. (2002). *Capitalism and Freedom*. University of Chicago Press.
- Gatto, J. T. (2001). *The underground history of American schooling*. Oxford Village Press.
- Gordon, L. D. (2002). Education and the profession. In N. A. Hewitt (Ed.), *A companion to American women's history* (pp. 227–249). Blackwell.
- Knodel, L. (2016). Structure of higher education in the USA at the current stage of societal development. *Ukrainian Scientific Journal "Education of the Region"*, 4, 229 [in Ukrainian].
- Kovalenko, O. Yu. (2009). *Structure of the U.S. education system. Pedagogy of Forming a Creative Personality in Higher and General Education Schools*, (p. 172–177). Classical Private University [in Ukrainian].
- Kozubovska, I. V., Stoika, O. Ya., & Sidun, L. Yu. (2015). *Historical and pedagogical aspects of the development of higher education in the USA (late 20th – early 21st century)* [in Ukrainian].
- Logsdon, J. M., & Launius, R. D. (2000). *Reconsidering Sputnik: Forty years since the Soviet satellite*. Harward Academic.
- Munroe, J. A. (1986). *The University of Delaware: A history*. University of Delaware.
- Olenrd, T. M. (2012). Training programs for natural science students obtaining a bachelor's degree in the USA and Ukraine: A comparative aspect. *Bulletin of Cherkasy University: Series "Pedagogical Sciences"*, 147, 32–38 [in Ukrainian].
- Ramsey, P., & Wilson, J. F. (1970). *The Study of Religion in Colleges and Universities*. Princeton University Press.
- Rudolph, J. L. (2002). *Scientists in the classroom: The Cold War reconstruction of American science education*. Palgauge.
- Sharan, R. (2011). Stages of development of distance education in the USA. *Comparative Professional Pedagogy*, 2, 34–42 [in Ukrainian].
- Spring, J. (1997). *The American school 1642–1996*. Longman.
- Terenko, O. (2024). Methodological foundations of adult education in the USA and Canada. *Current Issues in Modern Science*, 8(26), 981–990 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-8\(26\)-981-990](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-8(26)-981-990)
- Wills, G. (2002). *Mr. Jefferson's university*. National Geographic.
- Zinovatna, O. M. (2009). Higher education in the USA: The educational component in master's programs of various types. *Bulletin of Cherkasy University. Series "Pedagogical Sciences"*, 163, 82–86 [in Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 15.05.24
Прорецензовано / Revised: 27.05.24
Схвалено до друку / Accepted: 30.05.24

Olga PLAKHOTNIK, DSc (Ped.), Prof.
ORCID ID: 0000-0002-7732-5554
e-mail: olgaplakhotnik@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

PECULIARITIES OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN THE UNITED STATES OF AMERICA

Background. *The development of higher education in the United States has rather long history. Socio-political concepts that were determined by the scientific and technical revolution, the formation of pluralistic democracy, globalization, and the construction of a technocratic society played a decisive role in the history of the development of higher education in the United States of America. Scientific studies of famous American scientists D. Bock, M. Berry, V. Janes, L. Gordon, J. Edwards, T. Deer, J. Duderstadt, J. Gatto etc related to the study of issues of the Revolutionary War and its influence on American education; education of women, Native Americans, Latinos, and Asian Americans; the impact of the Great Depression, the Second World War and the Cold War on American education; a lot of attention was paid to the formation and development of public universities in the United States of America, as well as issues related to the democracy and accessibility of education, racial and ethnic discrimination, and are gaining relevance in the context of the creation of virtual universities and the narrow professionalization of specialists.*

Results. *The university became an indicator that revealed and continues to reveal all the contradictory social consequences of social changes. It led to political discussions between conservatives and liberals about the state's policy in higher education, about the goals and social responsibility of higher education, and contributed to the development of new concepts of technocracy and the information society on the other hand. The development of education in general and higher education in the United States in particular was significantly influenced by religious doctrine and the church, which were decisive, despite the democratic character of American society. After all, the first colleges were created and functioned as religious ones. The analysis of historical-pedagogical, scientific-pedagogical and political literature gives ground for the statement that the US higher education system has a diversified structure and interesting traditions of forms and methods of education. Many achievements of the American higher school in the field of technical sciences and in the organization of the educational process are indisputable.*

Conclusions. *The integration of the system of domestic higher education into the global educational space is one of the priority tasks of today, which requires appropriate consideration of the general trends of world development in the process of transformation and modernization of our system of domestic higher education, there is a need to study and generalize the positive foreign experience of the development of higher education.*

Keywords: *establishment and development of education in the United States of America, scientific research, Ivy League universities, formation of public universities.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.